I.C.S.A.
انجمن مطالعات برنامه درسی ایران

دوازدهمین همایش ملی مطالعات برنامه درسی ایران
تغییر در برنامه درسی دوره های تحصیلی آموزش و پرورش

دانشگاه بیرجند

گواهینامه‌های یادگیری: سازوکاری برای یادگیری با خود تنظیمی و سرعت حرکت مستقل مبتنی بر توان شاگرد

اردوان مجیدی، موسسه مطالعات راهبردی فناوری اطلاعات؛ و مدرسه حکمت بابلسر
منصوره ایران نژاد، موسسه مطالعات راهبردی فناوری اطلاعات؛ و مدرسه حکمت بابلسر
سپیده باقری، موسسه مطالعات راهبردی فناوری اطلاعات؛ و مدرسه حکمت بابلسر

مقدمه

یکی از عوامل موثری که متخصصان تعلیم و تربیت در سال‌های اخیر به آن توجه فراوانی داشته اند، بررسی عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان به ویژه "شناخت" و "انگیزش" می باشد. یکی از نظریه‌های قابل توجه در این زمینه، نظریه یادگیری خودتنظیمی است. چارچوب اصلی این نظریه بر این اساس استوار است که دانش آموزان چگونه از نظر باورهای فراشناختی، انگیزشی و رفتاری یادگیری خود را سازماندهی می کنند(لنینبرینک و پنتریچ، ۲۰۰۲؛ به نقل از حافظی و همکاران،۱۳۹۰). راهبردهای یادگیری خودتنظیمی نوعی یادگیری است که در آن دانش آموزان به جای آن که برای کسب مهارت و دانش بر معلمان، والدین یا دیگر عوامل آموزشی تکیه کنند، شخصا کوشش‌های خود را شروع و هدایت می کنند(زیمر من،۲۰۰۰؛ به نقل از نیکوس و جرج، ۲۰۰۵). یادگیری خودتنظیمی یک موضوع مهم برای یادگیری انسان است(اومن چی، ۲۰۰۶). اجرای یادگیری خودتنظیمی نیازمند فراهم شدن بستر و سازوکارهای مناسب است. این مقاله به یک سازوکار پیشنهادی اجرا شده برای یادگیری خودانگیخته می‌پردازد.

یکی از سازوکارهایی که مدرسه و یا معلم می تواند جهت یادگیری خودتنظیمی به کار ببرد گواهینامه‌های یادگیری است. گواهینامه‌های یادگیری، گواهینامه‌های شفاف، مشخص و کاربردی هستند که از یک سو با هدف ایجاد علاقه و انگیزه در دانش آموزان، و از سوی دیگر برای سنجش پیشرفت و استعداد یابی دانش آموزان در قالب یک کارت صادر می‌شود. گواهینامه‌های یادگیری، در سه دسته اصلی دانشی، مهارتی و رفتاری قرار می گیرد. بخشی از گوا[illegible]ویکرد ترکیبی در مدرسه (مجیدی، ۱۳۹۱)،به صورت ترکیبی، و بخشی نی[illegible]یف می‌شوند(شکل ۱).

شکل ۱: نمونه گواهینامه های یادگیری

فهرست عناوین گواهینامه‌ها به همراه اهداف و معیارهای صدور هر گواهینامه، به صورت شفاف در معرض دید دانش‌آموزان، خانواده‌ها و مربیان قرار دارد. بسته به نوع گواهینامه، بررسی شرایط احراز می‌تواند توسط معلم، کادر مدرسه و خانواده انجام شود.گواهینامه‌ها محدود به فهرست تعریف شده نیستند، و در صورتی که دانش، مهارت و رفتاری شاخص در یک دانش آموز شکل گیرد که در فهرست نیست، مربی با هماهنگی مسئول گواهینامه‌ها در مدرسه، به تعریف گواهینامه جدید مبادرت می‌کند. گواهینامه‌ها، می‌تواند به صورت فردی، یا گروهی (یک گروه دریافت کننده گواه[illegible]ود یا نمایش) و [illegible]اندازه کارت به رده گواهی[illegible]ی هر دانش آموز[illegible]ب می شود.

شکل۳: نمونه گواهینامه های چند دانش آموز، نصب شده بر قسمتی از دیوار کلاس

شکل ۲: نمونه گواهینامه های یک دانش آموز
نصب شده در بالای قفسه وی

گواهینامه‌های یادگیری، عمدتا محدود به یک پایه تحصیلی نمی شوند، و اعتبار آنها در سالهای تحصیلی بعدی نیز باقی می‌ماند. همچنین دریافت گواهینامه‌های مربوط به دروس یک پایه، محدود به همان پایه نیست و دانش آموزان پایه‌های پائین تر نیز در صورت احراز، می‌توانند آنها را دریافت کنند. برای اجرای مطلوب گواهینامه‌های یادگیری، تعامل میان اولیای مدرسه و همچنین اولیای مدرسه و خانواده ضروری است. گواهینامه‌ها می‌تواند فضائی را فراهم کند که هر دانش آموز با توجه به استعداد، علاقه و توان خود، در زمینه‌های مختلفی در مدرسه به صورت خودانگیخته به تلاش بپردازد. نقش خود دانش‌آموز در انتخاب مسیر، ارزیابی خود از خود،ارزش‌یابی متفاوت، تنوع فعالیتها و برنامه‌ها، از ملزوماتی هستند که باید در بستر برنامه درسی مدرسه برای تحقق گواهینامه‌های یادگیری، فراهم شوند.

روش پژوهش

شیوه پژوهش، توصیفی است. رویکرد خود تنظیمی به صورت عمومی در مدرسه حکمت بابلسر از سال ۱۳۸۸ تاکنون در حال اجرا است. اختصاصا سازوکار گواهینامه، پس از طی سه سال بستر سازی، تحلیل و بررسی سازوکار، و بازبینی در چند مرحله، در سال جاری در مدرسه اجرا شده است.

یافته های پژوهش

اجرای گواهینامه‌ها در سطح کلاسهای مختلف، بازخوردهای مختلفی داشته است. اما ایجاد شوق بسیار زیاد دانش‌آموزان برای دریافت گواهینامه‌های بیشتر، در تمام کلاسها و پایه‌ها مشترک، و به وضوح قابل مشاهده است. احساس کسب پاداش به هنگام گرفتن گواهینامه توسط دانش آموزان، توجه به تفاوت‌های فردی آنها، توجه به توانائی‌های دانش آموز توسط آنها، آزادی عمل برای ارتقا به سطوح بالاتر، عدم اجبار، رقابت بین دانش آموزان، و مواردی نظیر اینها، سبب می شوند که گواهینامه‌های یادگیری دارای ارزش انگیزشی زیادی باشند. اهداف و ملاک‌های از پیش تعیین شده گواهینامه‌ها سبب می شود که دانش آموز با یادگیری خودتنظیمی و فعال به یادگیری ترغیب شود.

از مشکلات و معایب گواهینامه‌ها این است که چنانچه معیارها و اهداف مشخص و شفافی برای اخذ گواهینامه‌ها تعریف نشود، و سیستمی برای مدیریت ارائه و ثبت گواهینامه‌های دریافتی دانش آموزان موجود نباشد، منجر به پیچیدگی و سردرگمی در مدیریت گواهینامه‌ها و فرایند اعطای آن خواهد شد. همچنین اگر موضوع گواهینامه‌ها در یک مدرسه صرفا به اعطای آن به دانش آموزان محدود شود، و نتوان هیچ کاربرد و استفاده عملی از آنها داشت، این منجر به بی‌انگیزگی در تلاش به کسب سایر گواهینامه‌ها می‌شود. برای جبران این مورد اخیر، در ایفای نقش کاربردی دانش آموزان، اخذ برخی از گواهینامه‌ها ملاک قرار داده شد. همچنین اخذ برخی از گواهینامه‌ها، دانش آموزان را از طی کردن فرایند فرمال درسی در برخی از دروس (نظیر شرکت در امتحان)، خارج ساخت.

نتیجه گیری

گواهینامه‌های یادگیری یکی از سازوکارهای مهمی است که معلم می تواند برای یادگیری خود انگیخته و خودتنظیمی، و افزایش سرعت حرکت مستقل مبتنی بر توان شاگرد در کلاس درس، اجرا نماید. گواهینامه‌های یادگیری، گواهینامه‌های شفاف و مشخص و کاربردی است که با هدف ایجاد علاقه و انگیزه در دانش آموزان صادر می‌شود. این گواهینامه‌ها با توجه به ویژگی شفاف بودن، تداوم داشتن، عدم محدویت برای کسب گواهینامه، توجه و احترام به تفاوت‌های فردی دانش آموزان، ایجاد رقابت سالم در کلاس درس، جلب توجه خانواده و معلمین به پیشرفت دانش آموز، توجه به وجوه مثبت پیشرفت، امکان ارتقا به سطوح بالاتر مستقل از پایه تحصیلی، امکان پوشش مفاد خارج از کتاب درسی، امکان حرکت دانش آموز در جهت گیری مبتنی بر علایق، و با سرعت مبتنی بر توان خود، می‌توانند در تغییر فضای مدرسه و فرایند یادگیری نقش بسیار موثری را ایفا کنند. ضمن آنکه این رویکرد می‌تواند در تحول نرم رویکرد موضوع محور مدارس، به رویکرد ترکیبی، پروژه محور و آموزش چند سطحی، به عنوان یک سازوکار تحول دهنده محسوب شود.

منابع:

حافظی، فریبا؛ افتخار، زهرا و سیدنژاد، مرضیه(۱۳۸۹). مقایسه باورهای انگیزشی، راهبردهای یادگیری خودتنظیمی و ویژگی‌های شخصیتی دانش آموزان دبیرستان‌های تیزهوش و عادی شهر اهواز، یافته‌های نو در روانشناسی، ۵(۱۶)، ۱۲۹-۱۴۲.

مجیدی، اردوان (۱۳۹۱). طرح درس ترکیبی. رشد، سفرنامه ششم ابتدایی، شهریور ۱۳۹۱.

Aoman, C.(2006). The effect of the use if self-regulation learning strategies on college student s performance and satisfaction in physical education, A Thesis subouchamitted in partial fulfillment of the reguirements of degree doctor of education.

Nikos, M & George, P.(2005). Student s motivational beliefs, self-regulation strategies use, and mathematics achievement, *Group for the psychology of mathematics Education*, Vol, 3,pp.321-328. Melbourne:PME.